

Юрій ДАНИЛЕЦЬ

НАРИС ІСТОРІЇ СЕЛА КОШЕЛЬОВО ХУСТСЬКОГО РАЙОНУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Розділ І. Топоніми села Кошельово

Жителі с. Кошельово відносяться до локальної групи марамороські долиняни, підгрупи горінчівські, куди крім Кошельова входять Горінчово, Іза, Липча, Лип. Поляна, Рокосово. Село багате на різні топоніми і мікротопоніми. Топоніміка – це наука, яка вивчає назви місцевостей, географічні та топологічні. Умовно можемо їх розділити на декілька груп: а) топоніми, які виникли від власних імен, б) природного походження, в) господарського походження.

Село, маючи велику територію, поділяється на декілька великих і малих присілків: Залом – гориста місцевість з безліччю ярів, зсувів та заломлень ґрунту, Руня – порівняно рівна територія села, Камінець – місцевість усіяна брилами та камінням, Копина – територія, де колись копали глину для будівництва, Гора – назва походить від апелятиву «гора», Озірний – неподалік від цієї місцини розташоване озеро вулканічного походження.

Село розташоване у підніжжі гірського хребта Тупий, має декілька великих і малих гір. Найбільша з них – Ільмова, назва якої походить від імені Ілля, Ілько, який у давнину мав там земельну ділянку. Чертежик – від слів «чертеж, межа». Погарь – гористе підвищення, що колись потерпіло від вогню у 1950-1960 рр. Трохи далі знаходиться оспіваний поетом І.А. Калиничем – Калиничів камінь, що належав його предку.

Між горами знаходиться чимало місцевостей з цікавими назвами: Вапи – болотиста місцевість, проходячи через неї під ногами утворюється звук «вап-вап». Літовища – велика галявина, куди у давнину селяни виганяли худобу на літні період. Клин – поле, що сходить на клин. Велике і Мале Бердо – від старослов'янського «берда, берди» – скеляста, гориста місцевість. Жолоб – заглиблена місцевість у вигляді пологої ями. Жеребля – місцевість, де у давнину випасалися і жеребилися коні. Липовчана – розлога місцевість, що належала липчанським немешам. Плоска – велика, плоска рівнина. Жаливляний – гора, що заросла кропивою, жаливою. Верьх – територія розташована на вершині гірського пасма. Ологи – рівна, уложиста частина села.

Через територію села протікає декілька річок і багато потоків та дрібних потічків, які отримали від жителів особливі назви. Найбільша

річка називається Ріка, що походить від апелятиву «ріка». Друга за величиною – Осава, названа так тому, бо на її берегах росте осика. Кобилець – невелика річка, що протікає через центральну частину села, за легендою тут колись у давнину вступилася кобила липчанського немеша. Млиновиця – так у дорадянський період називалася річка-канал, відведений з Осави в центральну частину села для роботи водяних млинів, за допомогою цієї інженерної споруди працювало 8 млинів. Циганський потік – бере свій початок у с. Липовець, у 50 рр. XX ст. на його березі проживала родина циган, які наймалися до односельців на різні роботи по господарству і будівництву. Моканів – від того, що в його водах мочили коноплі, з яких виробляли полотно. Студений – від холодної, студеної води.

Багато географічних назв походять від власних імен селян. Наприклад: Попова яма – ділянка, якою володів греко-католицький священик, Микитова, Марковців, Гавлянцове, Мигалькове, Федорків, Вустишина, Андрусево, Палкова яма, Марянів берег, Баранів берег, Козичків берег, Микулків берег, Біленькогого берег.

На роздоріжжі селяни ставили дерев'яні хрести, місцини, що знаходяться біля них, називаються на честь того, хто збудував хрест: Кузьмів хрест, Рогачів хрест.

Багато сільських прізвищ походить від місцевості, де проживає той чи інший селянин, або його заняття. Серед них: Мучичка – мав водяний млин, Бікаш – тримав бика, Дяк – дякував у церкві, Монах – хтось із предків був у монастирі, Моканівський – жив на березі потічка Моканів; Луговий, Лазовий, Бердовий, Польовий.

Розділ II. Історія села в XV-XIX ст.

Село Кошельово розташоване на правому березі річки Ріка, у підніжжя Ільмової гори, за 10 км від міста Хуст. Село займає значну територію, протяжністю 10 км.

В документах дорадянського періоду назва села писалася по-різному. Наприклад, Keselwmez w (1450), Keselewmezew (1457), Kesewlyomezew (1555), Keseslives (1657), Keselyümezeo (1707), Keselmezeö (1715), Kesely-Mezö (Koselyovo) (1816), Keselymezö (1829), Кошельово (1861), Košelovo (1924).

У народній пам'яті збереглося кілька легенд про походження назви села. Один із народних переказів розповідає про першого жителя цієї місцевості – Кошеля. Легенда свідчить: «Колись те місце, де тепер село Кошелеве, облюбував собі один опришок. Між двома потоками – Кобильцем і Осавою – зробив собі хижу. Вода загороджувала опришка з двох боків. Він кладки не робив, а перескакував через потоки з великою тичкою. Звали його Кошелем. Він привіз собі в ту хижу жінку,

появилися у них діти. Як повиростали діти, то сини поприводили в хижу невісток, до доньок пристали зяті. Мусили будувати ще хижі. Так заснувалося Кошелеве» [1].

Інша легенда говорить про те, що село отримало свою назву від слова кошик. Адже кошикарство з давніх-давен мало поширення в Кошельові та сусідній Ізі, яка, до речі, була колись розташована на правому березі річки.

За нашими дослідженнями, жодна з цих легенд не має під собою реальну основу. Згідно з виявленими документами, свою назву «Кошельово» село отримало від прізвища його власника – римо-католицького вікарія Іоанна Зеле де Кешеля (Johannes Zele de Kesel).

Історики минуло одностайні у визначенні першої писемної згадки Кошельова. Зокрема угорські дослідники Габор Вараді (Gabor Varady), Янош Мігалі (Mihályi János), Вільмош Бйїлаї (Bélay Vilmos) називають дату 1450 р. [2].

Чеський історик Іоанн Душанек (Jan Duánek), у книзі «Хуст в Марамороші», відносить цю подію до 1447-1449 рр. «Дружина Іоанна Гуняді – Беатрица – дарувала села Кошелево, Липчу і Горінчево Іоанну та Георгію Білкеєвим (із села Білок)» [3, С. 25]. Однак наведена інформація викликає певні зауваження. Справа в тому, що Беатриса не була дружиною Яноша (Іоанна) Гуняді, а його сина Матяша. Матяш Гуняді (Корвін) був королем Угорщини у 1458-1490 рр. Його другою дружиною була Беатриса Арагонська, яка отримала у подарунок від чоловіка Хустський замок у 1476 р. Таким чином, Кошельово могло було бути подаровано Білкеєвим лише після 1476 р.

Як уже вказувалося, у XV ст., у південних районах Закарпаття ряд володінь одержав великий магнат Янош Гуняді. Усього в його маєтку було 28 замків, 57 міст і містечок, близько тисячі осель, розкиданих по всій Угорщині. Магнат високо цінив володіння, розташовані в Закарпатті, часто проводив тут дозвілля [4, С. 60]. Тут йому належали 32 села та два містечка, в тому числі й Кошельово.

У 1450 р. Янош Гуняді [5] передав село у власність хустській римо-католицькій церкві. За часів правління короля Ласло VI [6] село перейшло у володіння липчанських кенезів (1457), однак у 1462 р. знову повернулося під владу Яноша Гуняді. У 1462 р. власником згадується вікарій Іоанн Зеле де Кешель (Zele de Kesel).

Із зростанням землеволодіння посилювалася влада не лише великих феодалів, але й їх васалів – дворянства, яке несло адміністративну і військову службу. Протягом XIV-XV ст. дворянство – немеші – сформувалося як окремий стан феодального суспільства. Одному немешу належало 10-15 осель. На Закарпатті було чимало дворян, які мали три-п'ять сіл. Дворянські грамоти часто одержували шолтеси, кенезі.

Карл Роберт [7] перевів у стан дворян значну частину йобагіонів замків – залежних від замків людей. Це призвело до збільшення кількості дворян в Закарпатті. Законом 1351 р. усі дворяни проголошувалися рівноправними і створювалися їх місцеві органи – комітатські збори, на яких вирішували ряд питань життя комітату: суд, управління адміністративними справами, збір податків тощо. У грамоті дворянам комітату Унг 1433 р. король Сигізмунд [8] підтвердив право дворян збирати податки з селян, а великих феодалів зобов'язав брати участь в комітатських зборах. Це значно піднесло роль дворянства у житті комітатів [4, С. 61].

Феодалні роди як угорського, так і русинського та молдавського походження, хоч і ворогували на ґрунті захоплення маєтків, але консолідувалися в боротьбі за владу над селянами. Набирала далі ваги служила знать – дворянство (немеші), ряди і якого поповнилися за рахунок шолтесів. Найбільш численним прошарок дворянства був у Мараморощині, зокрема в селах Липча, Іза, Драгово, Бедевля, Вільхівці, Кричево, Чумалево, Угля, Колодне, Вонігово, Довге, Золотарево.

Глибокі соціальні зміни сталися на селі. Якщо в XII — першій половині XIII ст. на селах існували різні соціальні групи, що знаходилися в різних формах залежності, то протягом XIV - на початку XVI ст. поглибився процес зближення груп і формування єдиного класу феодално залежного селянства – йобагіонів (йобадів). До середини XIII ст. йобагін означало «кращий», «ліпший» – порівняно вільну сільську людину, а в XIV-XV ст. йобагіони перетворилися в залежних, стали синонімом «підданий», «кріпак». Спочатку вони ще користувалися правом переходу, але дедалі феодали домагалися повного прикріплення їх до маєтку [4, С. 65].

Угорська королева Єлизавета проголосила, що йобаді мають право піти від феодала лише в разі його згоди і сплати відповідної суми. Закон передбачав покарання тих феодалів, які приймали селян, що не мали дозволу хазяїна. Закріпачення селян у другій половині XIV-XV ст. дуже посилювалося. Лише незначна частина йобагіонів виривалася на повну волю і ставала дрібними немешами [4, С. 65].

У 1483 р. селом Кошельовом володів Альберт Магнус (Albertus Magnus) [9]. З документів нам відомо, що він був жителем міста Хуст. У 1389 р. у Бороняві фіксується Павло Магнус, що, очевидно, був предком Альберта.

У 1523 р. власниками села стали Матяш Фодор (Matthias Fodor) та Георгій Вереш (Georgius Weres) [10]. Перший із них був румуном, це підтверджує широке поширення того часу прізвища «Фодор» у румунських селах Мараморощини. У 1542 р. п'ять кріпаків у Кошельові мав немеш Георгій. У 1550 р. 6 кріпаків належало вихідцям із Хуста Анд-

рашу та Матвію. У наступні роки архівні документи згадують імена та прізвища власників: Пилип Чонка, Іоанна Матей (1572 р.) [11].

У 1560 р. шляхта скаржилася на коменданта Хустського замку Христофора Годьмаші з приводу того, що він, на прохання жителів п'яти коронних міст, вигнав з дубових лісів сіл Липча, Горінчово, Березово, Кошельово 600 свиней. Крім того він конфіскував на користь Хустського замку податок за випас свиней із сусідніх жуп. У цій справі Іоанн Жигмонд прийняв наступне рішення: у зв'язку з тим, що шляхта, незважаючи на всі неточності, довела, що податок за випасання свиней із сусідніх жуп на жолудях в мараморошських лісах її привілей, який, згідно з представленими жало ванними грамотами, належить лише шляхті, щоб у майбутньому ніхто не смів порушувати це правило [3, С. 40].

На початку XVI ст. в житті Закарпаття сталися істотні зміни, які визначили напрямки економічного, соціального і політичного розвитку на тривалий період. У 1526 р. під Могачем у битві з турками зазнала поразки об'єднана угорсько-чеська армія. Це відкрило шлях туркам углиб Угорщини, вселило в них впевненість переможних походів на інші країни Європи. У 1541 р. турки закріпилися в Буді, оволоділи великими просторами Центральної Угорщини. Країна розпалася на три частини. Східні землі відійшли до Семиграддя, на базі якого було створено Трансільванське князівство на чолі з магнатом Я. Запольяї (1526-1540 рр.) [12], а західні землі були приєднані до Австрії, де при владі знаходився Фердинанд II [13] Габсбург [4, С. 82].

Частими гостями на Закарпатті були турки. У 1566 р. війська султана Сулеймана I Пишного дісталися Північно-Східної Угорщини і все знищили на своєму шляху. Дуже потерпіли тоді південні райони Березького та Угочанського комітатів. Турецькі війська не раз з'являлися під стінами Королівського та Хустського замків, здійснювали рейди в міста і села Мараморощини.

Не лише турки, але й війська Габсбургів і князів Трансільванії, які часто воювали на захоплених угорських, зокрема закарпатських землях, не мали жалю ні до населення, ні до міст і сіл. Угорський історик І. Ачаді, спираючись на численні джерела, пише, що війська вели боротьбу не тільки проти своїх противників, але й з мирним населенням. Солдати, часто найманці, грабували селян і міщан, спалювали села і міста, руйнували фортеці, забираючи людей у рабство.

Проривались в Закарпаття і шляхетські війська Польщі, особливо коли у 1576 р. князь Трансільванії С. Баторі став королем Польщі. Під час нападів поляки також спалювали міста і села, грабували і вбивали мирних жителів, знищували посіви. Від походу поляків у 1557 р. найбільше постраждали міста Мукачево, Берегово, Хуст, Вишково. Грабіжницькі походи розоряли народне господарство, внаслідок них загинуло багато населення [4, С. 83].

Друга половина XVI-XVII ст. позначилась дальшим зростанням великого феодального землеволодіння і переходом його від натурального господарювання до товарного виробництва.

За два століття більш як удвічі зросла кількість населення. Якщо в кінці XV ст. у Закарпатті проживало близько 120 тисяч чоловік, то в кінці XVII ст. – близько 300 тисяч.

В умовах розвитку товарно-грошових відносин значно погіршилося становище йобадів. Магнати і немеші не тільки захоплювали їх землі, але й збільшували як відробітки, так і данину натурою і грошима. Після поразки повстання 1514 р. селяни втратили право переходу, їх поступово повністю закріпачували, а повинності зростали.

Як засвідчують урбаріальні описи, де визначалася категорія землі, групи селян і види їх повинностей, йобادي у другій половині XVII ст. відбували панщину три-чотири дні на тиждень, а в окремих феодалів – і п'ять-шість днів. Важка панщина погіршувалася сваволею феодалів, які часто вимагали стільки працювати, скільки було потрібно. В період сезонних робіт – посівів, збирання хліба, перевезення врожаю – селяни працювали на феодала щодня. Скаржитись було нікому, оскільки феодал був і хазяїном, і суддею. Наприкінці XVI ст. майже 90 процентів селян були кріпосними, і ними розпоряджалися тільки феодали. Нерідкими були випадки, коли феодал обмінював кріпаків або навіть продавав.

Збільшувались і натуральні повинності. Десятину з усіх видів сільсько-господарської продукції, великої і дрібної худоби брав феодал, а дев'яту частину – церква. Зростали і такі обов'язкові для селян повинності, як ремонт шляхів, мостів, фортець, будівництво палаців для знаті тощо [4, С. 88].

Терпіли селяни і від податкового гніту, фіскальних поборів. Податок протягом XVI-XVII ст. зріс у 2,5 – 3 рази і становив 900-1100 флоренів. Частина селянства переводилася феодалами на грошову ренту. Це дещо активізувало їх господарську діяльність, але постійне зростання виплат призводило до погіршення становища селян. Важкі повинності, як і податки та побори, розорювали селянство. Селянин змушений був відбувати близько десяти видів феодальних повинностей і поборів і сплачувати близько п'яти видів податків. Особливо збільшувалися повинності в маєтках орендарів, які нехтували урбаріями і вимагали працювати стільки, скільки їм заманеться.

В умовах розвитку товарно-грошових відносин на селі з'явилася нова категорія селян – желяри, які не мали ні наділу, ні тяглової худоби. Як свідчать підрахунки, по Ужгородському і Марамороському комітатах в кінці XVII ст. желяри становили близько 75-80 % жителів осель. Це був найбідніший прошарок сільського населення, яке найбільше терпіло від феодально-кріпосницького гніту. За клаптик землі, на якому сто-

яла бідненька хата, желяр змушений був працювати 51 день на панських ланах [4, С. 89].

Наприкінці XVI – в XVII ст. в Кошельові земельні ділянки мали Іоанн Земанич-Лукач (1580 р.), Павло Богачі, Павло Гуде, Георгій Нірі – нові немеші (1600 р.), Іоанн Шепітка [14], Петро Ласло, Томаш Молнар, Мартін Нестор, Томаш Шепітка, Ілля Симон (1605 р.) [15], Олександр Галас, Андрій Кузьма, Олексій Лукач (1673 р.) [16]. У наступні роки згадуються Юрій Іоанн, Лазар Коста, Урбан Пап, Якоб Петер, Андрій Шандор, Данило Шепітка (1676 р.) [17], Симеон Кузьма, Степан Лукач, Якоб Мартон (1680 р.) [18].

Відомо, що у 1600 р. кошелівські селяни платили за один земельний наділ 13 пенязів, кобел вівса, віз сіна, три вози дров.

Оскільки централізований перепис населення в Австрійській імперії не проводився, будь-які реальні розрахунки і планування майбутніх податків виявилися неможливими. Тому в 1715 р. імператор Карл III [19] розпорядився провести перепис населення монархії.

Щоб уникнути фальсифікації, переписувачі призначалися з інших комітатів. Переписувачі знайомили сільську чи міську громади з інструкцією, разом із представниками місцевої влади приймали присягу від опитуваних. У спеціальних журналах фіксували реальний господарський стан кожного селянського двору, зокрема, горожан, кріпаків, желярів. Враховувалась рілля, викорчувані землі, луки, виноградники, а також прибутки від користування млинами, шинками, різними майстернями. Інструкція передбачала уніфіковану величину земельних наділів. Для визначення ріллі і викорчуваних земель за основу брався коблик (або кебел), що дорівнював одному угорському гольду [20].

Перепис у комітатах тривав біля двох місяців. Усі матеріали через органи місцевого самоврядування відправляли до управління королівського намісника у місто Пожонь. Через п'ять років (1720 р.) перепис повторили. Як і в попередньому випадку, знову не обліковувались дворяни і священнослужителі, а також челядь не дворянського походження, яка мешкала при дворі магнатів і користувалася різними привілеями. Оскільки облік дворян подвійно, до списків майбутніх платників податків не потрапили бездомні желярі.

За переписом 1715 р. в селі проживали наступні особи: Балаж Данило, Березович Ладислав, Білий Пилип, Борщ Григорій, Борщ Ладислав, Борщ Олексій, Гриць Георгій, Гриць Дмитро, Гричко Якоб, Доля Буша, Дранко Петро, Карпинець Андрій, Козичко Микола, Кузьма Андрій, Кушницький Пилип, Лазур Карпа (Гаспар), Максим Іван, Марковцій Георгій, Марковцій Ігнатій, Марян Симеон, Матій Георгій, Меланич Георгій, Микита Микола, Митровка Іоанн, Мотовильний Матфей, Нішка Козич, Поп Ладислав, Прокоп Максим, Рогач Данило, Розпопа Ладис-

лав, Розпопа Якоб, Роман Ладислав, Рошко Степан, Рустя Лукач, Сарай Андрій, Симчук-Шепітка Дмитро, Станко Іван, Талпош Іоанн, Таціон Гриць, Таціон Дмитро, Тимко Іоанн, Тодавич Михайло, Фанта Іоанн, Філіп Дмитро, Філіп Ладислав, Філіп Роман, Шепітка Іоанн, Шепітка Микола, Шепітка Франциск, Юрко Ладислав, Якубець Михайло.

У 1720 р. в селі мешкало 38 кріпаків, які мали 130 кобликів землі, 4 кріпаки були безземельні, 14 мали по 3 і більше кобликів. У 1720 р. згадуються наступні жителі: Білас Микола, Борщ Михайло, Білий Пилип, Василю Юрій, Гайду Іван, Галанич Іоанн, Галас Ладислав, Григорик Франциск, Гриць Георгій, Гричко Якоб, Гурка Петро, Дарнич Гриць, Іван Дмитро, Карпинець Сімеон, Карпинець Франциск, Кузьма Ладислав, Кунч Михайло, Курта Ладислав, Логойда Іоанн, Микита Векла, Микулка Якоб, Митровка Іоанн, Митровка Пилип, Мігелі Петро, Олекса Юрко, Пап Петро, Рогач Данило, Сарай Іоанн, Станко Олексій, Стригульник Микола, Ткач Григорій, Чопей Сімеон, Шепітка Франциск, Шкарампота Матфій, Шкарампота Михайло, Штефанюк Данило, Юрко Іван, Якубець Михайло.

Не можна точно сказати, чи це нові переселенці, що з'явилися в селі, чи нащадки кошелівчан. Якщо зіставити списки селян, то можна побачити 20 нових прізвищ, котрі не згадуються в переписі 1715 р.

У 1768 р. в селі нараховувалось 70 дворів. Селяни сплачували хустській доміні наступні податки: 30 возів дров, 251 літрів масла, 100 курей, 300 яєць.

Незабаром виявилось, що і на цей раз переписи у багатьох випадках не відповідали дійсності. Владі на місцях не вдавалось рівномірно розподіляти грошові надходження до казни. Через цілий ряд об'єктивних і суб'єктивних причин росли недоїмки. З метою їх ліквідації міністерство фінансів Австрії у 1770 р. видало і розповсюдило серед фіскальних органів спеціальні таблиці розподілу податків. Річний податок від 1 до 60 форинтів поділявся на 12 (за кількістю місяців у році) нерівних частин. Визначену кількість грошей збирав староста села і один раз на місяць здавав їх комітатському касиру. Суми зимових місяців, коли селянин після збору врожаю вважався платоспроможним, коливалися у бік двох-трьох разового збільшення. При такій системі виключалися недоїмки, адже оподаткування відбувалось на підставі чітко визначеної кількості платників та їх можливостей [22, С.23].

Державним оподаткуванням за часів Марії Терезії підлягали 79 різних послуг та об'єктів: рілля, пасовиська, будинки різних класів, реманент, кріпак, його дружина, діти тощо. Нарахування відбувалось багатоступенево. Контрольні цифри Пожонському королівському намісництву доводилися із Відня. Намісництво розподіляло величину майбутніх податків між комітатами, комітати - між округами, округи - між селами.

Окружні касири при нарахуванні податків кожному селу користувалися спеціальними таблицями, так званими «генеральними податковими ключами». В інструкції до таблиці усі види податків у крейцерах були зашифровані цифрами від 2 до 100 (по горизонталі). По вертикалі визначалася кількість людей, землі, будинків тощо, що підлягали оподаткуванню (від 1 до 100000). Наприклад, поголовний податок відповідав колонці з цифрою 3, будинок 1 категорії - 20 тощо. Цілі цифри у таблиці означали крейцери, дробі – гроші [22, С.24].

У 1786 р. під час голоду померло більше третини села.

Кращі землі Кошельова та його околиць у ХІХ ст. належали Хустській реформатській церкві. За переписом 1895 р. їй належало 18 471 кадастарльних гольдів угідь, лісів, пасовиськ. Крім того, 72 голови великої рогатої худоби, 8 коней, 18 свиней, 20 овець, 8 возів, молотарка.

Цінні матеріали про історію села знаходимо в шематизмах греко-католицької церкви ХІХ поч. Так у 1816 р. в Кошельові проживало 1077 чол.; у 1829 р. – 1164 чол.; у 1856 р. – 1378 чол. Таким чином спостерігається загальний ріст населення села.

В австро-угорському переписі 1880 р. вказано, що загальна кількість жителів с.Кошельово складала 1567 чол. [23, С. 104]. Слід зазначити, що з початку ХІХ ст. у село почали переселятися євреї. У 1880 р. в селі проживало вже 243 осіб єврейського віросповідання.

Далі буде.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. http://carpathians.org.ua/ecos/eco_444_ukrayins_ki-karpati--pro-kraj--legendi-ta-perekazi-pro-oseli--chastina-1
2. Gabor Varady. Maramarosi emlekkönyv. M. Szigetén, 1901. С. 322; Історія міст і сіл УРСР. Закарпатська область. К., 1969. С. 744. Mihályi János: Máramarosi diplomák a XIV. és XV. századból. Máramaros vármegye története I. köt. Máramaros-sziget, 1900. С. 344-345; Bélay Vilmos, Máramaros megye társadalma és nemzetiségei. Bp., 1943. С. 163-164.
3. *Dusanek J. Chust v Marmarosi. Chust, 1937.*
4. Нариси історії Закарпаття. Том І (з найдавніших часів до 1918 року). – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ Закарпатського обласного управління по пресі, 1993.
5. Гуняді (Хуняді, Hunyadi) Янош (близько 1407 – 09-11.8.1456, Зімонь), військовий і державний діяч Угорського королівства. Син валашского боярина; батько Матяша Гуняді. З 1430 р. перебував на службі у короля Жігмонда (Сигізмунда) Люксембурзького; в 1439-1446 рр. бан (правитель) Серен, в 1441-1444 рр. трансіль-ванський воєвода і ішпан (управитель) Темеша. Після смерті короля Альбрехт II Габсбурга (1439) у боротьбі за королівський престол підтримував

польського короля Владислава III Ягеллона (угорський король Уласло І). У битві у Батасека розгромив армію бояр – прихильників Габсбургів. У 1441-1443 рр. здійснив ряд успішних походів на південь Угорського королівства проти османських завойовників. У 1446-52 рр. був регентом Угорського королівства. Завдав турецьким військам поразку в Белградській битві (1456 р.), що затримало їх просування в Угорщину до 1521. Помер від чуми // Elekes L., Hunyadi János, Bdpst, 1952.

6. Ласло VI (Ладислав Постум), (лат. Ladislaus Postumus, нем. Ladislaus Postumus, чешск. Ladislav Pohrobek, венг. Utószülött László. 3 1453 рр. – король Богемії, з 1440 р. король Угорщини (1-й раз), з 1445 р. до 1457 р. (2-й раз).

7. Карл Роберт (угор. Károly Rybert; (1288 - 16 июля 1342), король Угорщини з 1301 р. (1-й раз), з 10 жовтня 1307 р. (2-й раз). Походив із неаполітанської лінії Анжуйського дома. Отримав правління після боротьби з двома претендентами (Ваславом III Чеським та Оттоном III Баварським), а також зі внутрішньою олігархією на чолі з Мате Чаком, Петром Петунею і Або Амадеєм. Воював з Венецією, Валахією, уклав династичний шлюб свого сина з неаполітанською принцесою.

8. Сигізмунд I Люксембург (лат. Sigismundus, угор. Zsigmond, чеськ. Zikmund) (1368(1368)-1437). З 1373 р. по 1387 р. – курфюрст Бранденбурга, з 20 вересня 1410 р. по 3 травня 1433 р. римський король, з 3 травня 1433 р. імператор Священної Римської імперії; с 31 березня 1386 р. король Угорщини, з 16 серпня 1419 р. по 7 червня 1421 р. король Чехії. Був сином імператора Священної Римської імперії Карла IV. У 1408 р. заснував лицарський Орден Дракона для охорони Хреста Господнього та боротьби з турками. Боровся з гуситами.

9. Statutoria. A betűk a csomókat jelzik. U. o. K. 101.

10. A Leleszi Prépostság országos levéltára. Acta. (A szá- mok az évek szerint csoportosított oklevelek sorszámai. Jászy, Abúj-Torna vm. 9.

11. Statutoria. A betűk a csomókat jelzik. U. o. – B. 432.

12. Янош I, Янош I Запольяї (венг. Szapolyai János, рум. Ioan Zapolya) (1487 – 1540), угорський державний діяч, князь Трансильванії і король Угорщини, син палатина Іштвана Запольяї. У 1510 р. придушив повстання Дьордя Дожі. Після смерті Владислава II став регентом при малолітньому королі Людовіку (Лайош) II. 16 жовтня 1526 р. в Токаї був обраний королем, коронований 11 листопада. У 1527-1528 рр. австрійська армія Фердинанда вторглася у Венгрію, розбила війська Запольяї і вигнала його за межі країни у Польщу. У 1528 р. Я. Запольяї звернувся за допомогою до Османської імперії. 10 травня 1529 р. війська Сулеймана Пишного вторглися у Венгрію. Турки відновили владу Запольяї, а він в липні 1529 р. прийняв васалітет Туреччини. Помер у 1540 р.

13. Фердинанд II Габсбург (1578 - 1637). У 1617-1619 рр. король Чехії (1-й раз), 1620-1637 рр. (2-й раз). З 1618 р. король Угорщини, з 28 серпня 1618 р. римський король, з 20 березня 1619 р. імператор Священної Римської імперії. Отримав єзуїтську освіту. Переслідував протестантів. Воював з чехами під час Тридцятилітньої війни. Помер у 1637 р.

14. A Dica ily számъ fasciculusa.

15. A Rationes Salinares ily számъ fasciculusa. Országos Levéltár (ezután O. L.) kamarai osztályán.

16. Neo-regestrata Acta. U. o. Kamarai osztály. 1685: 20.

17. Neo-regestrata Acta. U. o. Kamarai osztály. 957:33.

18. A széki gróf Teleki család levéltára Gyömrön. (Pest vm.) I. XX. VI. 54.

19. Карл VI (нім. Karl) (1685-1740) - імператор Священної Римської імперії з 17 квітня 1711 р. останній нащадок Габсбургів по прямій чоловічій лінії. З 1711 р. король Чехії під іменем Карел та король Угорщини з іменем Карл III. У 1703-1710 р. воював за іспанський престол. 19 квітня 1713 р. видав «прагматичну санкцію», яка у випадку відсутності претендента на престол по чоловічій лінії передавала трон жіночій лінії нащадків Карла III. Воював за польські землі. Помер 20 жовтня 1740 р., залишивши трон своїй 23-річній дочці Марії-Терезії.

20. Гольд (хольд) – одиниця площі в Угорщині, що дорівнював 0, 432 га чи 0,575 га (кадастровий гольд).

21. Марія Терізія (1717-1780) - ерцгерцогиня Австрії, королева Угорщини і Богемії. Старша дочка імператора Священної Римської імперії Карла VI Габсбурга. Її прихід до влади 1740 р. спричинив війну за австрійську спадщину. Правила близько 40 років, в Австрії відома як «королева-мати». Мала 16 дітей, двоє з яких стали в майбутньому цісарями - Йосиф II (співправитель Марії Терезії з 1765 р.) і Леопольд II. Провела в імперії ряд реформ, що мали позитивне значення.

22. Найпавер К., Несух Л. Оурбаріум (Підкарпаття у XVIII столітті). Ужгород: Карпати, 2006.

23. Központi statisztikai hivatal. kárpátalja településeinek vallási adatai (1880-1941). Budapest, 2000.